

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
İNSAN HAKLARINI İNCELEME
KOMİSYONU GÖÇ VE UYUM
ALT KOMİSYONU TUTANAKLARI

24.10.2019 Perşembe

KONU

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Bölümü Başkan Yardımcısı Prof. Dr. Özlem CANKURTARAN ile Kocaeli Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Arş. Gör. Hande ALBAYRAK'ın “Suriye’den Türkiye’ye Kadın Olmak” adlı çalışma hakkında sunumları

24 Ekim 2019 Perşembe
BİRİNCİ OTURUM
Açılma Saati:11.39
BAŞKAN: Atay USLU (Antalya)

BAŞKAN – Değerli arkadaşlar, değerli vekillerim, sayın hocalarım; toplantının başında heyeti saygıyla selamlıyorum.

İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu bünyesinde çalışan Göç ve Uyum Alt Komisyonu olarak çalışmalarımıza devam ediyoruz.

Göç, her seferinde tekrar ediyoruz, artık, dünyanın en önemli konularından bir tanesi. Ben şahsen göçe bir sorun olarak bakmadığım için, en önemli sorunlarından bir tanesi olarak görmüyorum. Göç önemli bir sosyal olgu. Dünyada göçün hiç olmadığını düşünürsek aslında göçün ne kadar önemli bir sosyal olgu olduğunu daha iyi anlarız diye düşünüyorum. Onun için, göç olgusu olarak konuya bakıyoruz.

Tabii, Türkiye'nin içinde bulunduğu durum biraz daha farklı. Bugün dünyanın en çok sığınmacı kabul eden ülkesi hâline geldik. Tarihî olarak geçmişte de tabii, ülkemize sığınanlar, Anadolu'ya sığınanlar, medeniyetimize sığınanlar vardı ama son sekiz yılda Suriye'de ortaya çıkan karışıklıklar sonrasında hakikaten Türkiye'ye ciddi bir göç akını, mülteci akını oldu. Türkiye de kapılarını açtı. Suriyeli mültecilere ev sahipliğini, misafirperverliğini gösterdi.

“Türkiye kapılarını açmasaydı ne olurdu?” sorusu aslında önemli bir sorudur diye düşünüyorum. Bugüne kadar uluslararası kuruluşlar yaklaşık olarak 1 milyon Suriyelinin hayatını kaybettiğini ifade ediyor. Biz kapılarımızı açmasaydık, Lübnan ve Ürdün -dünyada 3 ülke bu konuda en çok ev sahipliğini yapan ülke- kapılarını açmasaydı bu ölüm belki 3 milyona yaklaşacaktı.

(“Yani biz de fazla benzin dökmeseydik de bence de olmazdı.” sesi)

BAŞKAN – Şimdi, o işin başka bir tarafı ama aslolan, bir olay ortaya çıktıktan sonra eğer bir mülteci politikası, bir sığınmacı politikası olarak kapılarımızı açmasaydık durum daha vahim olurdu.

Bakın, Suriye'deki insanların göçlerinin temel sebebi yalnızca Suriye rejimi değil -bunu da ifade etmek lazım- Suriye'deki iç karışıklık. Türk Silahlı Kuvvetleri, Türkiye Cumhuriyeti, Fırat'ın doğusunda bir askerî operasyon yapıyor, o bölgeyi teröristlerden temizleyip bir güvenli bölge oluşturmak istiyor. Haseki, Rakka, Deyr el Zor ve Kobani bölgeleri var. Bu bölgelerden Türkiye'ye gelen Suriyeli sayısı yaklaşık olarak 600 bin. Yani doğum yeri Haseki, Rakka, Deyr el Zor ve Kobani olarak gözüken 600 bin. Doğum yeri başka bir yer olup orada yaşayanlar da vardı. Belki bunların dışında Fırat'ın doğusunda, farklı bölgeler de var yani Savran var, Mayadin var, Malikiye var. Buralardan gelenler de var. Tahminen 1 milyondan fazla Suriyeli Fırat'ın doğusundan Türkiye'ye göçmüş durumda. O bölgede şu anda PYD/PKK terör örgütü var. Türkiye'de, bazen ben görüyorum, Esad rejimi, PYD/PKK bu göçe sebep oldu diyemeyenler var; Esad'ı suçlayıp PYD'yi suçlayamayanlar var; PYD'yi suçlayıp Esad'ı suçlayamayanlar var ama ortada bir karışıklık var. Bu karışıklığın sebebi oradaki rejim, bu karışıklığın sebebi oradaki terör örgütleri ve ortada da bir göç akını var, Türkiye'ye gelmiş durumda.

Tabii, biz ciddi bir şekilde uyum faaliyetleri yapıyoruz Suriyelilere ve Suriyelilere ev sahipliği yapmaya çalışıyoruz biraz önce ifade ettiğim gibi.

Şunu da her seferinde ifade ediyorum, yine ifade etmek istiyorum: Türkiye bence yüz yılın insanlık dersini veriyor, bir yılın insanlık dersini veriyor dünyaya bu konuda. Ancak içimizde zaman zaman bazen medyada, bazen siyasal partilerde hâlâ Suriye nefreti üzerine politika inşa etmek isteyenler olduğunu görüyorum. Hakikaten bunları kınıyorum. Bu nefretin üzerine inşa edilecek politikaların

ortaya çıkaracağı siyasi sonuçlar tüm ülkemiz açısından, tüm insanlık açısından olumsuz sonuçlardır. İrkçılık, nefret, göçmen düşmanlığı bünyeye girdikten sonra bir kanser gibi ilerler, asla bunun çözümü olmaz. Onun için, bu virüslerin, bu medeniyetin bünyesine girmesine engel olmamız lazım. Bu dili kullanmamamız lazım. Bu dil, sorunları derinleştiriyor hatta yeni sorunlara sebep oluyor.

Ben konuşmamın başında göçü bir sorun olarak görmüyorum diye söyledim. Göçün ortaya çıkardığı sorunlar var. Bu sorunları nasıl çözeriz, şu ana kadar çözemediklerimiz, eksik kaldığımız noktalar, bunların hepsini tartışalım ama nefret diliyle, ırkçı bir söylemle bunları tartıştığımız sürece hepimize, insanlığa zarar veririz diye düşünüyorum.

Şimdi, inşallah, güvenli bölge olduktan sonra Suriyelilerin gönüllü geriye dönüşleri olacak diye düşünüyorum. Bazen “Suriyelileri geri döndürelim.” diyenler var. Nereye döndüreceğiz güvenli bölge olmadığı sürece? İnşallah, Fırat’ın batısında hem Zeytin Dalı Operasyonu’yla hem de Afrin’de ortaya konulan o güvenli bölgelere yaklaşık olarak 350 Suriyeli döndü. Doğusunda da bu gerçekleşikten sonra bu bölgeye de gönüllü geri dönüşler olacaktır.

Sayın Cumhurbaşkanımızın ifadesiyle 1 milyona yakın Suriyelinin bu bölgede istihdamı söz konusu olacaktır.

Yine, son günlerde kamuoyunda “Bu Suriyeliler zorunlu olarak mı döndürülecek?” diye söylemler ortaya çıkıyor. Asla zorunluluk yok. Bizim kanunlarımızda “geri gönderme” ilkesi var. Yani geri gönderme yasağımız var ve bu yasağı da biz, AK PARTİ hükümetleri döneminde çıkardığımız Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’yla koyduk, kanuna da koyduk. Ne Fırat’ın doğusunda ne Fırat’ın batısında geri dönüşler olacağı zaman bunların tamamı uluslararası kuruluşlarla iş birliği içerisinde olacak, BMMYK’yle (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) olacak ve tamamı inşallah, gönüllü geri dönüş süreçleri olacak. Zaten Suriyelilerin büyük bir kısmı da zorunlu bir göç olduğu için evlerine dönmek istiyorlar, sahada biz bunları görüyoruz.

Savaştan, göçten en çok etkilenen iki kesim var: Biri çocuklar, biri kadınlar. Türkiye’deki Suriyeli çocuk sayısı -0-18 yaş düşünülürse- 1 milyon 600 bin, 1 milyon 700 bin civarında. Neredeyse yaklaşık yarısı çocuk. Yine yarısı kadın, 3 milyon 650 bin Suriyelinin tam yarısı da kadın ve en çok kadınlar ve çocuklar etkileniyor.

Çocukların eğitime erişimiyle ilgili Türkiye ciddi çalışmalar yapıyor. Bununla ilgili özellikle ilköğretim çağında yüksek oranlara ulaşıldı ama hedefimiz tabii ki tüm Suriyeli çocukların eğitime ulaşmalarının sağlanması.

Kadınlar... Kadınlar hakikaten etkileniyorlar. Kadın etkilenince çocuk etkileniyor, kadın etkilenince toplum etkileniyor, kadın etkilenince aile etkileniyor. Kadınlar da ciddi travmalar yaşıyorlar bu süreçlerin içerisinde, eşlerini kaybetmişler, çocuklarını kaybetmişler, yuvalarını, ailelerini kaybetmişler.

Hocalarımız Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünden Özlem Cankurtaran Hocam ve Araştırma Görevlisi Hande Albayrak Hocam. Bu konuda “Suriye’den Türkiye’ye Kadın Olmak” konulu bir araştırma ve inceleme yapmışlar. Bize de farklı şekillerde iletildi. Hakikaten önemli bir konu, kadın konusu önemli bir konuydu. Dolayısıyla bu konu nedir, ne durumdadır? Biz yasama organı olarak Suriyeli kadınlar için, mülteci kadınlar için ne yapabiliriz? Hem bunları dinlemek istiyoruz hem de mevcut durumu, tespitlerinizi anlamak istiyoruz. Onun için sizleri davet ettik. Ben sözü fazla uzatmayayım. Size bırakayım.

Buyurun.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Teşekkürler Sayın Başkan.

Şimdi, biz bu araştırmayı nasıl yapmaya başladık, biraz hikâyesini anlatmak istiyorum öncelikle. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezinin Yönetim Kurulu üyesiyim ben aynı zamanda. Biz bu Araştırma ve Uygulama Merkezi olarak Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'yla birlikte bir proje başlattık. Bu proje, "Güvenli Alanlar Projesi" dediğimiz kısaca, "Kadın ve Kız Çocukları İçin Güvenli Alanlar Projesi" ve kadın sağlığı danışma merkezleri oluşturmayı hedefleyen ve de kadınların daha çok sağlık hizmeti almak üzere başlayıp ama aynı zamanda güçlenmelerini hedefleyen bir proje.

Bu proje dört yıl sürdü ve bugünlerde bitmek üzere. Proje dâhilinde Ankara'da 4 farklı bölgede kadın sağlığı danışma merkezi açtık biz, Sağlık Bakanlığıyla birlikte çalıştık. Bu proje dâhilinde hem sağlık hizmeti verildi hem de psikososyal destek hizmeti verildi. Yani proje ekibinde sağlık hizmeti verecek olan elemanlar da oldu ama bu projede yer alan sağlık hizmeti veren grup daha çok Iraklı. Projeyi özellikle mültikültürel anlayışla oluşturmaya çalıştık biz. Esasında, bu çok temel ilkelerden biridir. Farklı bir gruba hizmet sağlayacaksınız o hizmet sağlayıcılar arasında mutlaka o gruptan, o gruba yakın kökene sahip insanlarla çalışmanız, onların o hizmete güven sağlamaları, hizmetten yararlanmaları açısından çok etkilidir.

O nedenle, biz de bu projede sağlık hizmeti anlamında, işte Iraklı hemşireler, Suriyeli hemşireler ve aynı zamanda o 3 ayrı bölgede -bu bölgelerden biri Yenimahalle, bir diğeri Altındağ tarafında Ulubey ve Gülveren. Sonra o 4'e çıkacaktı, çıkmadı, 3'te kaldı- yaşayan Suriyeli kadınlar içerisinde sağlık aracısı olarak da hizmet verebilecek olanları seçtik bu arada. Bu hizmet esasında bir sağlık hizmeti olarak başladığında tabii ki kadınlar sağlık hizmeti almaya geldiler daha çok başlangıçta. Ama takdir edersiniz ki göçte en önemli sorunlarda biri dildir. Hani insanlar gittikleri ülkenin dilini bilmezler genelde ve dil öğrenme çok önemli meselelerden biri olur.

Evet, Sayın Başkan gibi ben de gerçekten göçü bir sorun olarak tanımlamam ama bunun yarattığı sorunları iyi kavramak lazım ki hakikaten sosyal politika ve sosyal hizmet üretebilesiniz, eğitim hizmeti, sağlık hizmeti vesaire.

Burada şöyle bir politika izlendi: Hem sağlık hizmeti bir yandan verildi, bir yandan da sosyal hizmeti uzmanı ve psikolog arkadaşlar bu gruba ulaşabilmek açısından yani o grup içerisinde sağlık aracısı olarak çalışabilecek grubu anlamak, kiminle çalışabileceklerini anlamak açısından bir dil kursu da başlattılar.

Şimdi, sosyal hizmet uzmanı ve psikolog arkadaşların kendileri de Hataylılardı ve de Arapça da biliyorlar. Bu mesela çok önemliydi. Bunu gerçekten çok önemsemek lazım. Bu dil meselesini biz nasıl hâlledeceğiz? Göç alıyor isek göç aldığımız grubun dil meselesini nasıl hâlledeceğimizi düşünmemiz ve oraya hizmet... Örneğin sağlık hizmeti alırken sürekli bir hâlâ şöyle sorunlar yaşıyoruz: Bir tercüman sorunu var her hastanede neredeyse. Yani bu göç meselesinin en temel sorunu derdini anlatmak işte. Bu insan derdini nasıl anlatacak? O zaman demek ki buraya çokça yatırım yapmak lazım. Yani bu tercüman meselesi nasıl hallolacak değil mi? Bizim kadınlarla çalışırken yaşadığımız en önemli sorunlardan biri buydu gerçekten de ve o nedenle de Arapça bilen arkadaşların çalışması çok önemli.

Peki, hem sağlık hizmeti hem dil öğrenme hem de bu arada Türkiye'de kadın olmak nasıl bir şeyin bilgisini vermek gerekiyor tabii ki. Türkiye'de yaşıyorlar değil mi? Türkiye'ye geldiler. Suriye başka bir ülke ve kadınlar açısından başka politikaları var, Türkiye başka bir ülke esasında. Bu anlamda da kadın hakları bağlamında Türkiye'de nasıl yaşanır, buna ilişkin hizmet aldı bu kadınlar.

Bu süreçte, her 3 merkezde biz 35 kadını sağlık aracısı olarak bu projede birlikte çalışmak üzere seçtik. Seçtik demek lazım gerçekten de çünkü oradaki seçim şöyle bir şey oldu: Bu kadınlardan hangileri doğal lider olarak Suriyeli diğer kadınlara -içlerinde Iraklılar da vardı ama daha çok Suriyelilerdi-

ulaşıp bu merkezlerden aldıkları bilgiyi ve danışmanlığı oraya nasıl aktarabilirler ve Suriyeli toplum içerisinde kadınların yaşadığı herhangi bir sorunda bu kadınlar nasıl bu merkeze gelip bu hizmetlerden yararlanabilirler?

Şimdi, bir kere bu göçmenlere hizmet verirken hep bu kültürel duyarlılığı olan hizmet politikası nasıl üretilmeli ve burada dil ne kadar önemli ve de kültürel benzerliği olan hizmetler sunmak açısından o insanları seçmek çok gerçekten önemli bir süreçti.

Bu biz bu süre içerisinde -hem Hande hem ben- mesela kadına yönelik şiddetle ilgili kadınlarla epeyce eğitim çalışmaları yaptık, aynı zamanda çocuk istismarı, aynı zamanda çocuk, hijyen vesaire konularda da Hacettepenin daha çok halk sağlığı hocaları bu konuda çalışmalar yaptılar.

Şimdi, biz bu süreç içerisinde ta baştan bu yana yer aldık -hem Hande hem ben- hem eğitim hizmetleri bağlamında hem de kadınlarla tanışmak açısından. Bu aslında bizim onlarla bir güven ilişkisi sağlamamıza yol açtı. Bu süre içerisinde, bu projenin bir çıktısı olarak da bir araştırma yapmak istedik. Bu kadınların, özellikle sağlık aracısı olarak projede çalışan kadınların -ki bunlar 26 kadındı- acaba öznel yaşam öyküleri nasıldı ve nereden nereye geldi yaşamları, ona bakmak istedik.

Şimdi, bu araştırmada biz 26 kadınla derinlemesine yaşam öyküsü çalışarak bir araştırma yapmış olduk. Doğrusu, bizim alışık olduğumuz araştırma biçimleri, yüzdeler konuşmayı seviyoruz esasında, sayılar konuşmayı seviyoruz ama bu araştırma biçimi biraz farklı bir araştırma biçimi oluyor, daha derinliğine ve anlamaya yönelik. Suriye’de kadın olmak, kız çocuğu olmak nasıl bir şeydi ve bir başka ülkeye gelindi, burada ne oldu ve bütün bu süreçte bu merkezlerle bağlantı kuruldu, o nasıl bir etkide bulundu bu kadınların yaşamlarına, biz ona baktık.

Biz birlikte sunacağız araştırmamızı. Hande benim doktora tez öğrencim. O da yakında doktor olacak, jüriye girecek.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ HANDE ALBAYRAK – Teşekkür ederim.

Bu araştırmanın yöntemine ilişkin özellikle söylemek istediğim bir şey var: Bu araştırmada tamamen kadınların kendi yaşam öyküleri kendi sözleriyle ifade edildi. Onların sesine sadece biz aracılık etmeye çalıştık. Dolayısıyla onların görüşlerini aktarırken de onların gerçekliğiyle aktarmaya çalıştık. Hem Suriye’deki yaşamlarına ilişkin bir tablo çizmek istedik; Suriye’de kadın olmak, kız çocuğu olmak nasıl bir şey ki buradaki yaşamlarını, uyumlarını anlamak için geçmişlerini bilmemiz önemliydi. Dolayısıyla orada hem literatür taramasıyla onu anlamaya çalıştık, yasal mevzuatlarını, medeni hukuklarını, hepsini inceledik ve oradaki kendi anlatılarıyla da bunu onlarla olan görüşmelerde sorduk. Onlar nasıl etkileniyorlar bu yasal, devletin yapılanması, toplumdaki yaşam kadın olmayı nasıl etkiliyor Suriye’de? Bu açılardan da sorularımız oldu. Göçle birlikte buradaki yaşamları da şu anda nasıl dönüşüyor bu merkezde verilen eğitimlerle, o uyum nasıl sağlanabiliyor ülkemizde? Bunu ortaya çıkarmaya çalıştık.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Biz sunarken istedik ki kadınların aslında sözlerini de burada yansıtalım. Birkaç sözlerini de yansıtalım diyoruz eğer uygunsa. Sonra tabii ki toparlarız.

Şimdi, genel olarak bizim bu 26 kadına baktığımızda, profile bakmak şöyle bir şeye bakmak gerekiyor. Halep’ten gelen kadınlardı bizim görüştüğümüz kadınların çoğunluğu. Kaçıydı?

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ HANDE ALBAYRAK – 4’ü dışında 22’si Halep’ten.

BAŞKAN – Ben kitabımı inceleyince Halep ve Humus ağırlıklı çalışmışsınız. Tabii bu, tüm Suriyeli kadınları yansıtmıyor. Net olarak söyleyeyim.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Kesinlikle... Kesinlikle...

BAŞKAN - Rakka'nın sosyal ekonomik durumuyla Halep'in... Özellikle Ankara'ya Halep'in belli semtinden gelmişler. Dolayısıyla araştırmanın tüm Suriyeli kadınları yansıtmadığını söyleyeyim.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Göç eden grubun da çoğu Halep'ten aslında.

BAŞKAN – 1,2 milyon Halep'ten gelen yani Halep merkezli gelenler. Lazkiye'den gelenler, Rakka'dan gelenlerin sosyoekonomik durumları çok daha farklı. Mesela Osmaniye'de yapsanız çok farklı sonuçlar çıkar, Hatay'da yapsanız...

METİN NURULLAH SAZAK (Eskişehir) – Arap mı? Nasıl?

BAŞKAN – Tabii, şimdi, mesela Türkmen gruplar var, onlar genelde Türkiye'de Osmaniye ve Hatay civarına yerleşmiş. Araplar, Urfa civarına yerleşmiş durumdadır.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Zaten bu tür araştırmalar genellemeyi hedeflemeyiz. Mutlaka bunu söylememiz gerekir. Biz bu 26 kadının öznel yaşamından yola çıkarak acaba ne tür sosyal politikalar öngörebiliriz? Sadece bununla ilgiliyiz esasında.

Burada şöyle bir mesele var ki bu karşılaştığımız kadınlar “Ne kadar okumuşlar?” diye baktığımızda, üniversite mezunu 1 galiba. Çalıştığımız grup da esasında bu 3 merkezde kadınların yaş grubuna bir bakalım, en küçüğü herhâlde 25, en yaşı ileride olanı da, işte 52 olanı da var.

Şimdi nicel bir araştırma olsa ben size şöyle veriler veririm. Tabii ki yüzde bu kadarı şöyle, yüzde... Hayır ama 26 kadını bir anlayalım diye bunları söylüyorum size. Kadınların çoğu evli ama evli olmayan, boşanmış olan kadınlar da var bu grup içerisinde. Şunu tekrar etmek istiyorum: Bu grup, bizim projede çalışan, çalışmaya başlamış kadınlar. Bu, o anlamda da çok spesifik esasında. Yani bir başka ülkeye savaş nedeniyle göç ediyorsunuz ve orada bir çalışma olanağı buluyorsunuz, bir başka yaşam kurmaya çalışıyorsunuz. Gerçekten bu önemli diye düşünüyorum.

Ve kadınların, tabii ki bu 26'nın çok önemli bir bölümünde, tam da beklediğimiz gibi, yine çalışırken diğer kadınlarda da gördüğümüz gibi çocuk yaşta evlilik meselesi var. Ve de kadınlar açısından başka söyleyeceğimiz, hiç çalışma deneyimi olmuş mu, çok az, 3-4 kadının işte kuaförlük... Mesela Suriye'de böyle bir şey var, kadınlar -kadınlara uygun, cinsiyetlendirilmiş meslekler diyoruz bunlara- daha çok cinsiyetlendirilmiş mesleklerle kendilerini var ediyorlar ama ben Urfa'da da başka bir grup kadınla çalışmıştım, içlerinde hekimler de vardı. Hiçbir zaman göçmen grubunu böyle kategori hâlinde sunmamamız gerekiyor. İçlerinde gerçekten gayet eğitilmiş kadınlar da var, İngilizce bilen, benimle gayet rahat İngilizce konuşan kadınlar da vardı ama bu projeye katılan kadınların çoğunun eğitim düzeyi düşük ve de işte bu savaş nedeniyle de gerçekten epeyce zorlanmış ve de yorulmuş bir gruptu.

Şimdi devam edelim. Biz bir kere şöyle bir şeyden yola çıktık. Yani bu kadın olma meselesiyle ilgili olarak birtakım ilkelerimiz var çalışırken. Bu ilkelerden bir tanesi şudur: Aslında bütün dünyaya baktığımızda, yaşama baktığımızda kadın deneyimleri çok görünmez hatta biraz aşağıda bulunur. Daha çok -değil mi- kadın deneyimlerini pek dinlemeyiz çünkü kadınlar esasında evin içinde çocuklara bakarlar. Evet, bir yanıyla da kutsanır ama bir yanıyla da çok da önemsenmez. Savaş gibi konularda da özellikle kadınların ne yaşadığı pek görünür hâle gelmiyor. O kadar az araştırma var -ki bütün dünyada da öyle- hep böyle genel geçer araştırmalar söz konusu. Ama bu kadınlar ne yaşamışlar acaba yani nasıl bir yaşam inşa etmişler, ona bakmak çok önemliydi bizim için.

Ve de burada biz çocukluk yaşantılarına baktığımızda, hani gerçekten kız çocuğu olmak nasıl bir şey Suriye'de. Çok küçük yaşta evin işleriyle ilgilenmek işte. İşte, anneye yardımcı olmak. Peki, sokakta oynamak var mı? Biliyorsunuz ki çocuk demek aslında oyun demektir. Çocuğun kendi inşası oyunla olabilecek bir şeydir. Oyun çok az yaşamlarında. Hani Türkiye'de araştırma yapsak belli bölümlerde de benzeri olabilir gerçi. Burada da Suriye için böyle bir şeyi söyleyebiliyoruz. Ve de yine işte belli bir süre okula gitme, belli bir süre sokakta oynayabilme ve de daha çok kız çocuğu olarak

annenin rolünü erken yaşta alma, işte neredeyse kendinden küçük yaştaki kız çocuklarına da annelik yapmak rolü. Maalesef, böyle bir kız çocukluk dönemi görebiliyoruz. Bunu tekrar etmek isterim. Bu, sadece Suriye için değil de Türkiye için de bazı bölgelerde araştırma yapsak benzer sonuçlar çıkabilir. Gerçekten de çıkıyor da. Türkiye’de de okuryazar olmayan kadın oranına bakın, hâlâ var yani. Hiçbir türlü bunu halledemedik.

Evet, kadınlara ilişkin biraz belki o cümlelerine bakabiliriz.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ HANDE ALBAYRAK – Birkaç tane okumak istiyorum burada ses vermek için. “Kız çocuğu olmak aslında sadece anneye yardım etmekten ibaret. Kız çocuğunun dışarı çıkıp gezmeye hakkı yok, oyun oynamaya hakkı yok, arkadaşlarıyla vakit geçirmeye hakkı yok. Sadece annesine yardım etmek. 7 yaşından itibaren bulaşık yıkamaya, yerleri silmeye başlıyorsun ve bunun temelinde sadece şey yatıyor. Eğer erken evlenirse ev düzenini tanıması ve bunu öğrenmesi gerektiğine inanılıyor. Çocukluğum hep evde geçti.” Her aileye göre değişiyor kız çocuğunun durumu. Mesela başka çocukları görüyordum sokakta oynayan ama bize yasaktı. Balkona bile çıkamazdık. Ayıpmış. 9 yaşında kapandım. Ben istemedim. Küçük bir çocuğum, hicap takmışım. Yani çok zordu. Hicap taktığım için artık çocuk da değildim, sokakta çocuklarla hiç oynamadım. Bisikletle hâlâ şimdiye kadar oynamak isterim çünkü oynamadım.”

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Yani çok temel çocukluk ihtiyacı oyun oynama ihtiyacını gideremiyor bu kadınlar. Biz buradan bunu anlıyoruz ve bunu gerçekten de önemli bir mesele olarak görmeliyiz. Yetişkin olamama hâliyle de ilgili olarak düşünebiliriz ve de çok temel bir hakkına aslında ulaşamamış oluyor.

Yani bir eğitim hayatı var ama çok kısa zamanda kesilen bir eğitim hayatı var.

Deniz Kandiyoti’nin Orta Doğu toplumlari için söylediği bir tanımlama var; diyor ki: “Genelde klasik ataerkil aileler söz konusu Orta Doğu toplumlariında.” Yani bu ne demek? Ailede -işte ataerki babadan, atadan gelir- çok evlilik söz konusu. Bu çocuklar da işte çocuk yaşta evlenen kadınlar da işte, bakın, 12-14 yaş arasında evleniyorlar ve de kiminle evleniyorlar? Çoğunluğu akrabalarıyla evleniyorlar. Peki, hangi akrabalarıyla evleniyorlar? O aile içerisinde, geniş aile içerisinde gücü en yukarıda olan, hani iktidari olan aile kimse onun çocuğuyla evleniyorlar. Yani orada kiminle evleneceğine ilişkin bir karar vermek yok, evlilik nedir ona ilişkin bir bilgi yok, değil mi? Erken yaşta evliliğe ilişkin Türkiye’de de de epeyce araştırma var. Bu da başka bir hak ihlali diye düşünüyöruz doğrusu.

Benim için şaşırtıcı olan şöyle bir şeydi bu araştırmayı yaparken, Türkiye’de yapılan araştırmalarda pek rastladığımız bir şey değildi doğrusu. Kadınlar, evlendiklerinde işte 12-14 yaş arası, 14-18 yaş arası -tabii 12-14 yaş arası iyice küçük- bir kere şöyle bir şey söylüyorlar, niye o yaşta evlendiriliyor peki diye sordüğümüzde “Çünkü aile ‘Küçük yaşta alayım ki istediğim gibi yetiştireyim.’ anlayışına sahip.” Bu da böyle ifade ediliyordu ve de bir başka şey bu çocuk yaşta evlilikte: Evlendikten sonra gittikleri ailede, birlikte yaşadıkları ailede 2 kayınvalide oluyor çünkü çok evlilik var. Bu benim çok da şaşırdığımı bir şey oldu. Orta Doğu toplumlarına ilişkin epeyce doğrusu bilgim zayıf diye düşünmüştüm, böyle bir şey beklememiştim. Yani hani bu 12-14 yaşında, 14-18 yaşında evlendirilen kız çocukları gittikleri ailede gelin oluyorlar ve oradaki görevleri de hizmet etmek ve de o süreçte ya da kız çocuğu olduğu süreçte de şiddet birlikte bütün yaşam boyunca devam ediyor. Türkiye’de yaptığım kadına yönelik şiddet araştırmalarında da çok ağır şiddet öyküleri dinlemiştim ama bu kadar ağırılarını dinlememiştim. Gerçekten çok büyük şiddet söz konusuydu bazıları için çünkü esasında o ailenin, hani o geleneksel ailenin çok fazla aktörü var ve bütün o aktörler içerisinde 12-14 ya da 14-18 yaşındaki o gelin olan çocuk -esasında çocuk- ve de kadın belki -değil mi- onunla baş etmeye çalışıyor. Çok zor. Bazen evdeki bütün işi yapıp kendi odasına kapanıp bazen sürekli alttan alarak bazen ses çıkarmayarak. Ama burada

çok temel bir kural vardı ki galiba bütün geleneksel aile sistemleri biraz öyle işliyor. Eğer bu kadının ailesi de güçlü bir aileyse, evlendiği eşin ailesiyle eş değerse o kadar şiddete maruz kalmıyor çünkü o kadar da cesaret edemiyorlar esasında ama eğer güç anlamında -hep bu güç eşitsizliği biliyorsunuz ki şiddet doğuran bir şey- nerede bir güç eşitsizliği var -orada biz böyle bir sosyal uca şöyle bir bakarız, orada bir mesele olabilir- o zaman çok şiddete maruz kalabiliyor gerçekten bu kadınlar.

Peki, bu şiddetin bir başka boyutu da çok çocuk doğurma talebi. Bu kadınlar çocuk doğurma talebiyle karşı karşıya kalıyorlar, erkek çocuk doğurma talebiyle karşı karşıya kalıyorlar ve her zaman şu tehditle yaşıyorlar ki eşleri yeniden evlenebilir ve bütün yaşam bunun üzerine kurulu bu tehditle. Yani bu tehditle nasıl baş edecek bu kadınlar? Düşünebiliyor musunuz -bir an için empati yapın- kadınsınız, evlisiniz ve eşiniz bir başka kadınla evlenebilir. Araştırmada bütün bu yaşam öykülerinin içerisinde en kırılğan noktalardan biri buydu, herhâlde Hande için de öyle çünkü görüşmeleri biz ayrı ayrı yaptık bazen 26 kadınla. Orayı anlatırken çok zorlandılar. Yani bir kuma meselesi nasıl olacak, bunu nasıl önleyebiliriz? Aslında önenebilir bir şey değil çünkü bu, aslında bir toplumsal, kültürel inşa ve de norm olmuş, yasada da var biliyorsunuz ki. Ama kuşaktan kuşağa yeni kuşak açısından da değişen şeyler olmuştu. Şimdi, bu kadınların mesela içerisinde, evet, kuma tehdidi yaşamış olanlar vardı ama kuması olana galiba rastlamadık bu grup içerisinde. Bu grup görece de güçlü bir grup çünkü bunların eşleri çalışmalarına izin vermişti. Her kadın için de böyle bir olanak yok yani Suriye’den göç etmiş de gelecek de bir çalışma ortamı bulabilecek. Bir başka şey, bu proje sadece kadınların olduğu bir proje olduğu için de çalışabilme olanağı bulmuşlardı. Yoksa hani çalışma olanağı açısından öyle kolay bir ülke olduğumuzu düşünmüyorum doğrusu. Biz Türkiye’de yaşayan kadınlar için bile çok zor ki Suriye’den gelmiş de burada çalışacak yani böyle bir hayal gibi gelebiliyor.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ HANDE ALBAYRAK – Bu noktada, kuması olan bir kadın vardı ama o da Türkiye’de boşanmıştı. Türkiye’de haklarını öğrendikten ve güçlendikten sonra, devletin ona sahip çıkacağını, kadın sığınma merkezlerini öğrendiğinde de bu yönde girişimde bulunup boşanmıştı.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Bir de şöyle bir şey var, zaten kadına yönelik şiddette hep bunu söyleriz, bu öykülerde de biz onu çok gördük: Şiddet başlayınca artarak devam ediyor, inanılmaz artarak devam ediyor. O şiddet öykülerine bakarsanız, mesela bir tanesi böyle aç bırakılmış günlerce. Hani, böyle, sadizme varabilecek boyutlar, sürekli dayak yemek, sürekli çocuk doğurmaya ilişkin zorlamak.

Belki bir tanesini okuyabilirsin.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ HANDE ALBAYRAK – “İlk çocuğuma hamile kaldığımda eşim beni merdivenlerden aşağıya itti ve dövdü. O yüzden ilk çocuğum doğduktan bir hafta sonra hamileyken çok dayak yediğim için beyin kanamasından öldü. Bundan sonra boşanmayı düşündüm ama aileme gidersem yine ailem beni istemediğim birisiyle evlendireceği için yine aynıysa olacaktı ve babam da kabul etmedi. Sonra bir kez daha hamile kaldım ve çocuklarımı doğurdum. Kocam beni sürekli dövmeye devam ediyordu.”

Bu kadın Türkiye’ye geldikten sonra boşandı. Onu da söylemek lazım.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Evet. Yani evlilik yaşantısı dediğimiz şey de bu, işte, geleneksel aile içerisinde hep beraber yaşanan ve de bu tehdit ve şiddetle nasıl baş edeceğini de bilme konusunda biraz yaşı da ilerleyerek güçlenen bir kadın. Aslında hep ataerkil pazarlık dediğimiz bir şey var biliyorsunuz ki. Kadının yaşı ilerledikçe o ataerkil pazarlıkta güçlenmeye başlar çünkü bir gün o da kayıvalide olacaktır ve daha küçük yaştaki gelinlerini de çocuklarını da ezme imkânı sağlayacak bu ataerkil yapı. Böyle bir düzeni o evlilik yaşamı içerisinde görebiliyorsunuz.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ HANDE ALBAYRAK – Ki bu araştırmada da şiddetin sadece erkek, eş tarafından gelmediği, kayınvalidenin...

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Kayınvalide, görünce yani erkek tarafının bütün o geleneksel aile aktörleri, onu görebiliyorsunuz gerçekten de.

Ve burada nasıl bir strateji var kadınlar için? Sadece sessiz kalıyorlar. Bir yaşam tehdidi oluşana kadar sessiz kalmışlar. Kadınlardan birisine görüşmede demiştim ki: Savaş oldu, yaşamınız nasıl etkilendi? O da dedi ki: “Ah, benim evimin içinde savaş vardı.” Yani benim evimin içindeki savaşla ben baş etmeye çalışıyordum, o dışarıdaki savaş pek de benimle ilgili bir şey değildi esasında diye anlatmıştı ve de geldikten sonra o da boşanmıştı galiba.

Bazen savaş gibi krizler bazı insanlar için başka bir fırsat sağlayabiliyor esasında. Yani orada kalsa o şiddet ortamında devam edecek. Bu bir fırsat olmuş ve Türkiye’ye gelmiş, bir başka yaşam kurabilmiş. İşte aslında kadınların yaşam deneyimlerini öğrenmek bu açıdan da bize başka bakış açıları sunuyor diye düşünüyorum. Pek bilebileceğimiz bir şey değil. Yani hani gidip kadınlarla bu araştırmaları yapmasak pek de anlamayız.

Peki, bu kadar şiddet var, niye boşanmıyor bu kadınlar? Aslında Türkiye için de benzer bir şey. Hani boşanmayı desteklemek açısından demiyorum ama şiddet varsa herhâlde boşanmayı da düşünmek lazım. Bu çok tabu bir şey tabii. Çok ayıplanacak bir şey boşanma, hiç akla bile getirilmemesi gereken bir konu oluyor maalesef ki. Biraz burada daha öğrenmeye başlamışlar ama orada da bir de yasal süreçler açısından da çok zor. Hani burada zor zaten, Türkiye’de de zor bence. Suriye’de iyice, gerçekten çok zor boşanma meselesi yani desteklemiyor ne yasa ne kamu ne toplum. Toplumun biliyorsunuz ki bir sözleşmesi vardır, her toplum kendi sözleşmesini yaratır. Bizim toplumda da benzer bir sözleşme vardır esasında ama yine de kolaylaştıran, daha sözleşmelerle, hukukla, vesaire başka bir yaşam kurulabiliyor. Orada iyice tabu bir mesele bu boşanma meselesi gerçekten de.

Şunu belki söylemek iyi olur gerçekten kadına ilişkin: Suriye’de kadın olmak nasıl bir şey?

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ HANDE ALBAYRAK – Kadınlara sorduğumuzda “Suriye’de kadın olmayı nasıl tanımlıyorsunuz?” diye kadınlardan birisi şu cümleleri kullandı: “Kadın hiçbir şey, kadının hiçbir şeyde hakkı yok. Hiçbir şey için hakkı yok, hem de hiç. Ne ailesinin yanında bekârken ne de evlendiğinde bir hakkı yok. Beni üzen en çok şey, bu hiçbir yerde yok. Ne çocukken ailesinin yanındayken ne de evlendiğinde kocasıyla. Çok üzümlüyor insan, çok üzerinde baskı hissediyor. Kadın dediğin her şeye tahammül edecek, ailesine tahammül edecek genç kızken, evlendikten sonra kocaya, kaynanasıyla tahammül edecek, çocuğuna tahammül edecek, her şeye tahammül edecek. Bütün yükü kendisi üstlenecek ve hiçbir hakkı yok. Yani dışarı çıkıp bir hava almaya hakkı yok. İçeride bir iki dakika kendisine ayıracak zamanı olmuyor. Buna hiçbir hakkı yok. Hiçbir şekilde hiçbir şeye hakkı yok. Bazen oturup ağlıyorum geçen zamanıma, kayıp zamanıma, hiçbir şey yapmadığıma. Bütün bir ömrün boşuna geçtiğine, boşa harcadığına inanıyorum.”

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Evet, kadınlarla bütün bu Suriye’deki yaşamlarını konuştuktan sonra “savaşla birlikte ne oldu”yu konuştuk. Savaşla birlikte kadınlar mesela şöyle anlatıyorlar yaşamlarını: Önce daha güvenli bölgelere taşınmışlar Suriye içerisinde. Diyelim ki oturdukları mekâna ilişkin bomba saldırısı, vesaire oldu ya da mesela şöyle söylentiler oluyor: Kız çocuklarını kaçırıyor işte bilmem ne grubu, değil mi? O zaman mesela kız çocuklarını erken yaşta evlendirme iyice artmış. Hani kadının yaşamına nasıl etki ediyor savaş diye düşünsek hakikaten böyle etkileri var. buraya gelince de yine benzer bir şey olmuş. Burada da kız çocukları, ergenlik yaşındakiler özellikle, 15-18 yaşındakiler okula başlayamamışlar; işe de gidemiyor, çalışmıyor da. Kız çocukları kendileri istiyorlardı “Biz evlenelim en iyisi.” Yani niye Türkiye’de, Türkiye’ye geldikten sonra bunlar, çocuk yaşta evlilik meselesiyle ilgili bu kadar kafa yormak zorunda kalıyoruz ve bu uyum konusunda

gerçekten eğer bunu dert edeceksek bu çocuklar ne okula gidebiliyorlar ne çalışabiliyorlar, ne yapacak bu 15-18 yaş arasındaki çocuklar? Bunları düşünmemiz gerekiyor gerçekten de yoksa evleniyor çocuk; diyor ki: “Ben evleneyim en iyisi.” Zaten 15-18 yaş ergenlik dönemi biliyorsunuz, değil mi yani ergenlik döneminde çocuklarda işte o hormonlar meselesiyle de baş etmek iyice zor oluyor.

Peki, yine savaş süreciyle ilgili olarak şunu konuşmalıyız ki gerçekten ağır travma, bütün yaşamı parçalayan bir şey savaş. Yani ben onların savaş hikâyelerini dinlediğimde, hani ben 15 Temmuzda şurada oturuyordum da gerçekten çok “alert” olmuştum yani bir gün bile benim için korkunçtu. O zaman aylarca, mesela bir yıl bütün o bombardımanla yaşamak, savaş gerçekten ağır bir şey, onun altında yaşamak iyice ağır. Çocuğunun öldüğünü görmek, eşinin öldüğünü görmek, sevdiklerinin öldüğünü görmek, komşunun sana saldırdığını görmek, bu gerçekten inanılmaz, kültürel olarak da deformasyonu ağır bir süreç.

Sonra mesela, taşındıkları yerlerde de su yok, elektrik yok, çocuklar okula gidemiyor. İnanılmaz bir yaşam zorluğuyla karşılaşmışlar. Yani öyle sandığımız gibi hemen karar verip gelmemişler esasında. İnsanlar öyle memleketlerini çabucak bırakmak istemezler esasında. O kadar da kolay bir karar değil yani bu. Hani bugün bizim başımıza gelse epeyce zorlanırsınız ve düşünürüz yani. Umarım başımıza böyle bir şey gelmez.

Ve bir süre sonra Türkiye’ye gelmeye karar vermişler. Niye Türkiye’ye gelmeye karar vermişler çünkü kendilerinden önce Türkiye’ye gelmiş olanlar var ya da Türkiye’de akrabaları var. Aslında, Türkiye çok benzer sosyal, kültürel inşası olan bir toplum onlar açısından. Bazıları sınırdan geçerek gelmişler. Çok ağır sınırdan geçme hikâyeleri var. Kadınlar için tam bir travma olmuş o. İşte kaçakçılarla birlikte gelmişler ama bir grup vardı ki işte Yenimahalle’de oturan grup, gayet sönük, kendileri uçakla oh rahatça gelmişler. Hani sınıfsal olarak nasıl bir sınıfta olduğunuz da aslında savaş olduğunda bir başka ülkeye gitme koşullarınızı çok belirliyor. Sınıfsal olarak çok daha orta sınıf ve üzerindeyseniz -demek ki buradaki herkes öyle galiba- çok rahatça başka ülkelere gidebilirsiniz ama diğer türlü, sınırdan geçerek gelmek inanılmaz travmatik. Bunun ayrıca çalışılması lazım bu insanlarla gerçekten.

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ HANDE ALBAYRAK – Bu noktada bazı kadınlar özellikle pasaportu olsa bile kaçak gelmek istediklerini çünkü pasaportunda buraya girdiğinin belli olmaması gerektiği düşüncesine sahip olduklarını söylediler. “Çünkü geri dönersek ne olacağımızı bilmiyoruz, nasıl bir iklimle karşılaşacağız orada, buraya girdiğimiz belli olmasın diye kaçak yolla gelmeyi tercih ettik.” diyenler oldu.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Mesela şeyi sorduk: Bu savaş niye çıktı? Sen de o ülkede yaşıyorsun, niye çıktı bu savaş? Bazısı dedi ki: “Ay niye çıktı gerçekten anlamadık biz.” Gerçekten anlaşılması zor. Ben akademisyenim, ben de anlamıyorum mesela. O savaş niye çıktı? Savaşların çoğunu da anlamıyorum gerçekten. Niye çıktı acaba, niye oldu acaba? Belki kadın olduğumdandır.

METİN NURULLAH SAZAK (Eskişehir) – Savaşların niye çıktığı çok basit. ABD’ye doğru, okyanus ötesine doğru gittiğiniz zaman işin gerçeği net.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Evet. Kadınların önemli bir bölümü “Sadece özgürlük talep eden bir grup çıkmıştı ama sonrasında böyle bir karıştı ki ülke ve birden biz anlamadık, savaş çıktı.” diye anlattılar ve şey çok ağır gerçekten -bunu söylemem lazım- yani insanın evini bırakıp gelmesi çok ağır. Bakın, biz kendi ülkemizde bir kentten bir kente eğer diyelim ki ekonomik nedenle gitmek zorunda kalıyorsak ya da herhangi bir nedenle gitmek zorunda kalıyorsak aynı ülke içinde

bile çok ağır değil mi? Burada başka bir ülkeye geliyor ve dilini bilmiyor. Göre, aslında Suriyelilerin diğerlerine göre belki de ne bileyim bir Afganlara göre, bir İranlılara göre şöyle bir herhâlde şansları oluyor. Böyle Türkiye'ye benzer ve de orada bir uyumla ilgili sorun çok da yaşamıyor gibiler.

Peki, geldiler ne oldu? Geldiler, nerede yaşayacaklar? Bir kere bir karışık politika var. Yani kamplarda mı yaşayacaklar? Yok, kamplarda yaşamıyorlar, istemiyorlar zaten. Peki, o zaman nereye geliyorlar? Niye Ankara'ya geldiniz dedim. Ta oradan, sınırdan geldiniz, Ankara'ya niye geldiniz? Çünkü işte iş vaadi, Ankara'da biraz daha rahat bir hayat varmış hikâyesi. Hani bizim iç göç hikâyesi gibi, hani gider önce sizin memleketli, hemşehri, gecekondü yapar, onun peşinden gider bütün Yozgatlılar diyelim ki. Onun gibi bir hikâye, orada bir tanıdık var.

Peki, nereye gelmişler? Özellikle Altındağ tarafındakilerin yaşadıkları mekânlar çok kötü. Yani onlar, kentsel dönüşüme uğrayacak, böyle yıkılmak üzere olan evlerde yaşıyorlar. Gidip görmeniz keşke, nasıl ortamlarda yaşıyor bu insanlar. Görmek lazım gerçekten. Evet, hepsi öyle değil ama önemli bir bölümü öyle yaşıyor ve oraya da kira veriyorlar. Savaş bir de başka bir şey yaratıyor gelinen ülke açısından ve düşünsenize kime kiraya verecekti ki oranın ev sahibi? Zaten yıkılacaktı orası, kimse de gelip oturur mu orada? Savaş oldu, geldi insanlar ve orada kira verdiler. Bu da çok ilginç gerçekten. Bunun üzerine de kafa yormamız gerekiyor. Bu nasıl bir şey yani? Peki, ne oldu? Hep şunu söylediler: “Suriye’de yaşamımız çok daha kolaydı ekonomik olarak. Burada çok zor yaşıyoruz. Evet, yardımlar almaya çalışıyoruz.” O yardımların da nasıl dağıtıldığı, nasıl organize edildiği hep büyük mesele, insan onurunu aşağılayan yanları var gerçekten de ve de bu çocuk işçiliği meselesi. Çoluk çocuk herkes çalışmaya başlamış. Kimsenin eğitimi, vesaire gibi meseleleri maalesef... Peki, eğitime gidenlerde ne oluyor? Orada da bir akran zorbalığı. Bu evet, doğal bir şey gibi görünebilir başlangıçta çünkü farklı olan aslında -değil mi- pek de istenmez. Kim farklıysa onu pek istemeyiz. Buralar hep sorunlu ve sıkıntılı maalesef.

Peki, şimdi bu merkezlerle tanışma ve burada ne oldu kadınlar açısından? Bir kere kadınların çalışma yaşamına başlaması evet onlar açısından güçlendiren bir şey olmuş. Para kazanmak, o parayı nasıl harcayacağına karar vermek, çocuklarına herhangi bir şey alıyor olmak. Bu anlamda bireysel olarak kendilerini çok güçlenmiş hissetmişler gerçekten ama çok fazla sorun var, sağlıkları açısından sorun var, yasal hakları açısından sorun var çünkü mülteci değiller sonuçta. Biz mülteci almıyoruz biliyorsunuz ki. Mülteci haklarına sahip değiller, sığınmacı olarak başka tür haklara sahipler.

Peki, dönüşen toplumsal cinsiyet rolleri açısından ne oldu diye baksak: Bizim çalıştığımız grup, gerçekten hani Suriye’de kadın olmakla Türkiye’de kadın olmak arasındaki farkı daha farklı yaşayan bir gruptu. Bir grubu “Burada gerçekten kendimi ifade edebiliyorum, kendim karar verebiliyorum.” diyordu. Ve mesela şiddetin yasak olduğunu, suç olduğunu öğrenmek onlara çok iyi gelmişti. Bu ülkede kadına şiddet suçtur, böyle bir şey yok, bunu şikâyet edebilirsiniz. Bunlar gerçekten onların güçlenmesi açısından önemliydi.

Senin ekleyeceğin bir şey var mı?

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ HANDE ALBAYRAK – Şimdi, kadınların güçlenme hikâyelerini anlatırken şu faktörleri de görmek lazım. Birincisi, oranın toplumundan kopup yeni bir topluma gelmiş olmaları mevcut aile yapılarındaki değişimle birlikte aslında toplumsal yapı değiştiği için bu baskı da değişmiş üzerinde ve aslında daha çok -tırnak içinde- daha rahat dışarı çıkabilme imkânı bulduklarını söylüyorlar Türkiye’de kadınlar. O yüzden de bu güçlenme hikâyelerini dinlerken o toplumsal yapının farklılığının onlardaki etkisini de görmek lazım.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Evet.

Mesela şunu da ben okuyayım, hep Hande okumasın. Hande benden küçük diye o okumak zorunda değil ya. “Buradaki en güzel olay kadın çıkıp çalışırsa ayıp değil. Eve ne ihtiyaç varsa ben alırım, eşim alır ve hiçbir sorun teşkil etmez.” Bu ayıp meselesi, o kültürel inşa önemli. Türkiye’nin bazı bölgelerinde de hâlâ öyle, kadının çalışması ayıp bir şey yani, değil mi? Evet çok hızlı değişiyor ama.

“Aslında ilk çalışmaya başladığımda eşim de çok sıcak bakmıyordu olaya. ‘Neden gidiyorsun?’ diyordu, sonra maaş almaya başladığımda daha iyi oldu. Ama en iyisi de konuşmaya başladığımda oldu.” Evet, kadınların bütün hikâyesi sessizlik üzerine kurulu ya, konuşmaya başlamak da önemli bir şey. “...kendi fikirlerimi beyan etmeye başladığımda oldu. Eskiden ben dışarı çıktığımda eşim benim adıma korkuyordu bir şeyler olacağından...” Bu da gerçekten önemli meselelerden birisi. “...kendi hakkımı savunamayacağımdan, konuşmayacağımdan. Sonra, eşim bunun olmayacağını, güçlendiğimi gördü. Bu yüzden ‘Senin hakkını kimse yiyemez.’ diye seviniyordu.” Şimdi eğer göçmensiniz bir ülkede esasında, bu çok tedirginlik verici bir şey. Orada tedirginliği sadece kendiniz için yaşamazsınız gerçekte de. Yani burada benim eşimin başına bir şey gelebilir, çocuğumun başına bir şey gelebilir. O zaman onların güçlenmeleri bir yandan sizin kendi otoritenizi sarsabilir belki ama onu göze alırsınız onların güçlenmesini isterseniz. Bu önemli bir paylaşımdı bizim açımızdan.

Bu çalışan kadın olmayla ilgili konuştuk gerçekte de. Başlangıçta çok düşük para alıyorlardı projeden. O bile onlara çok iyi gelmişti ama sonra bayağı asgari ücret düzeyinde aldılar.

Sonra bu proje boyunca bir araya gelip çalışmalar yaptığımızda en son hayat ağacı çalışması yaptım onlarla. “Köklerde, işte bugün sizi siz yapan, sizin yolunuzu açan kimler vardı, hangi düşünceler vardı?” ile başlayan bir çalışma bu ve çalışmayı bitirirken de şunu sordum: Birlikte nasıl bir heykel oluşturmak istersiniz? 25 kadın vardı projede çalışan. Barış heykeli yaptılar, bir arada barış simgesi yaptılar çünkü gerçekten, bence savaşı yaşayanlar -herhâlde bütün dünyada öyle- çok ağır yaşıyorlar. Onun için kararları verirken çok iyi düşünmek lazım diye düşünüyorum.

Bir bölümü üçüncü bir ülkeye geçmek istiyordu, bir bölümünün akrabaları işte Kanada’daydı, Orta Avrupa’nın bazı ülkelerindeydi. Geri dönmek isteyen var mıydı aralarında, hiç hatırlamıyorum çünkü kadınlar açısından Türkiye başka bir ülke oldu ve de bundan vazgeçeceklerini de sanmıyorum. Yani gittiklerinde tekrar ne yaşayacaklarını da bilmiyorlar bence.

Evet, galiba böylece sonlandırabiliriz. Umarım süreyi aşmadım.

Çok teşekkürler.

Bir şeyi daha söylemek lazım. Bir sosyal araştırma yaparken hakikati, herkesin kendi hakikati var, onu seslendiririz. O bakımdan da ben, sosyal bilimcilerin araştırma yapmalarını çok önemsiyorum ve hani, ülkenin Meclisinde de gelip bunu sunma olanağı verdiğiniz için yeniden teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederiz Hocam, sağ olun.

Arkadaşlar, söylemek istedikleriniz, sormak istedikleriniz varsa buyurun.

METİN NURULLAH SAZAK (Eskişehir) – Şimdi, bu kadınlarının durumunun göçle alakalı olmadığını görüyoruz değil mi? Yani sonuçta kendi yaşadıkları ülkeden gelen âdetleri, gelenekleri de var, buraya geldikleri zaman...

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Kadınlar açısından güçsüzleştiren, evet...

METİN NURULLAH SAZAK (Eskişehir) – Yani sonuçta Türkiye’ye geldiği zaman Türkiye’nin bir artışı olduğunu gördü. Kadınların burada özgürleştiği, haklarının tamamen ellerine verildiği gözüküyor değil mi? Yani orada bizim bir artımız var.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Evet, söylemleri de öyle ama hepsi onu tam yaşayamıyor. O kadar da kolay değil.

METİN NURULLAH SAZAK (Eskişehir) – Gelmenin verdiği zorluklar var tabii. Terörden kaçmışlar, bölgelerinde -demin de söylediniz- orada Rusya'nın, Amerika'nın her türlü örgütü var, terör örgütleri var. Hatta bizim içimizde de maalesef bunlar var. Bunlar hep dünyayı karıştırıp böyle mazlum insanları... Dedığınız gibi, sınıf farkı olanlar gene kurtarıyor, parası olan uçakla Amerika'ya, Kanada'ya gidiyor vesaire, onları kabul ediyorlar ama bu gariban insanlar evini yurdunu terk edip yeni bir ülkeye yani Türkiye gibi ülkelere -Allah'tan Türkiyeleri var onların- geliyorlar. Tabii bunların istenen sayı fazlalığı... Yani elimizde olmayan nedenler... Tanal Bey'in dediği "Niye oldu?" Niye olduğunu araştırmaya gerek yok, oldu, bu insanlar bize kaçtı, geldi. Bizim de tabii elimizdeki imkânlarla, verilen destekle yapabildiklerimiz bu kadar. Tabii ki dediğiniz gibi, sekiz yıldır bu ülkedeler, doğru dürüst evleri, barınakları, işleri, meslekleri yok. Yeni yeni bir uyum içerisine girdik, istifade edeceğimiz insanlardan istifade etmeye... Yani ülke içerisinde sekiz yıl eğitim gören, burada doğan, burada yetişen, Türkçe bilen hatta bayramları beraber kutladığımız hatta Türk Bayrağı'yla beraber millî bayramlar da bile bizimle beraber olan insanlar yetişti. Bunları kaybetmememiz gerekiyor diye düşünüyorum. Tabii eksiklerimiz var. Dedığınız gibi, oturulmayacak evlerde oturuyorlar. Hatta maalesef, bu kaos, bu kargaşadan istifade eden kendi yurttaşları da var. O evleri verenler de... Mesela, belli bir fiyata alıp onlardan farklı farklı kâr eden insanlar da var, fırsatçılarımız da var. Yani bu tür kaos, kargaşa, savaş, terör diyelim, fırsatçıları yaratıyor. Bir kısmı da bu gariban insanlardan istifade ediyorlar, hani kendi yurttaşları bile yapıyor bunu. Türkiye'de de mesela terörün olması, kausun olması, kargaşanın olması birilerinin istifade etme alanı oluyor; ekonomik çıkar elde ediyorlar, siyasi çıkar elde ediyorlar. Yani bunu kendi lehine döndüren insanların oluşmasını da sağlıyor yani savaş garibanlara vuruyor. Billhassa kadınlar, çocuklar bundan daha çok mağdur oluyor. Tabii kadınların fizyolojik yapıları olarak, çocukların da zekâ olarak bence... Hani kadın-erkek diye ayırmamak gerekiyor, şiddet olsun... Anlamı da yok gibi geliyor kadının, erkeğin... Hani şiddet kimden gelirse gelsin sıkıntılı bir durum. Yani ikıyla, uzlaşmayla yapmamız gereken durumlar bunlar.

Şimdi burada uzatmayayım ben lafı da. Yani sorumda esasında fazla bir şey yok. Sağ olun, teşekkür ederiz bu konuda bizi aydınlattığınız için.

Şiddetin kadını, erkeği yok, herkese yapılan şiddete karşı olmamız gerekir. Kadın-erkek ayrımı da çok anlamlı değil. Deddiğiniz gibi, kayınvalidesi, görümcesi de şiddet uyguluyor yani kadın kadına da şiddet uyguluyor, sonuçta insanlık durumu.

Maalesef, eğitim sistemimiz insan yetiştirmiyor. Belki profesörümüz, doçentimiz, doktorumuz, mühendisimiz oluyor ama insanımızı yetiştirecek eğitim sistemimizde bir sıkıntımız var. Bu bizde de var, Suriye coğrafyasında da var, Orta Doğu'da da var maalesef. Ha, bu Amerika'da da var; zencilere bugün hâlâ insanlık dışı muamele yapılıyor. Yani dünyada insan olarak insan kalamıyoruz. Sıkıntı insanlıktan kaynaklanıyor gibi düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum, sağ olun.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Teşekkür ediyorum.

Ben geciktim, aslında en başından itibaren dinlemeyi çok isterdim.

Kendimi tanıtayım. Avukatım, İstanbul Milletvekiliyim aynı zamanda. Bir de Avrupa Konseyi Karma Parlamentar Heyet üyesiyim ve Göç Komitesinin de Başkan Yardımcısıyım Avrupa Konseyinde.

Bir şeyi merak ediyorum. Avukatlık yaptığımdan beri göçle ilgileniyorum ama şimdi tabii, sekiz senedir dramatik bir hâl aldı, sadece Türkiye için değil dünya için de.

Yani bu konulara kafa yorduğumda en çok merak ettiğim şey, günde 350 bebek doğduğu rapor ediliyor. Bu kadar korunaksız, bu kadar zayıf durumda, bu kadar gelecek vadetmeyen bir yaşamın içinde merak ediyorum aslında, hangi saikle, hangi ruhsal dürtüyle ve neden kadınlar çocuk doğuruyorlar?

Bunu ben kendi kendime de sordum, birtakım cevaplar da aldım sorduğum muhataplarımdan ama sizin ne düşündüğünüzü de merak ediyorum, bunu bir öğrenmek istiyorum. Bunu aslında bana hatırlatan, yetimhanede bir kız çocuğunun sorusu oldu; onlar da aileleri tarafından terk edilmiş çocuklar oldukları için: “Peki, yani ne demek 350 bebek? Bu çocuklara bir yaşam vadedemiyor bu anne-baba, peki, niye doğuruyor?” Bunun bir cevabı var mı, bilmiyorum, bu araştırma kapsamında da var mı? Sordunuz mu?

Teşekkür ediyorum.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Evet, aslında şöyle bir bilgimiz var, kadınların da bunu söylediğini söylemek lazım, böyle ifade ettiler.

Biliyorsunuz ki travma yani ölümle yüzleşme bizim soyumuzun tükeneceği korkusu yaratıyor. Depremde de aynı şey oldu, depremden sonra inanılmaz bir çocuk doğumu gerçekleşti yani bir nüfus artışı oldu. İnsanın kendi varlığını devam ettirmesi saikiyle aslında bu, tam da bununla ilgili. Yani ölümle...

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Biri yaşamasa biri yaşayacak, soyumuz...

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Ölümle yüzleşmek böyle bir şey yaratıyor, hepimizde yapıyor bunu. Birincisi bu.

BAŞKAN – Tüm dünyadaki göçmenlerde, evet, durum aynı; doğum oranı, doğurganlık oranı hızlı bir şekilde yükseliyor. Hocam da söyledi, çok ilginç bir şey tabii. Aynı şey tüm canlılarda oluyormuş. Yani doğada da ağaçlarda bile bu oluyormuş. Ama başka bir sebep de tabii olabiliyor. Hocamın sözünü kestim. Başka bir sebep de...

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Bir başkası da kadınların kendi bedenine ilişkin karar verme hakları hâlâ çok güçsüz.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – En iyi ifade yolu bu mu bunun?

PROF. DR. BAŞKANI ÖZLEM CANKURTARAN – Yani kadınlar korunamıyorlar. Mesela...

SERAP YAŞAR (İstanbul) – İstemese bile mi?

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Tabii ki. Bizim bu projede sağlık aracısı olarak çalışan bir kayınvalide vardı, muhteşem bir kadındı. Yani gelinlerini oğullarından saklı gizli getirdi, “ria” taktırdı mesela. Bütün bunlar saklı gizli yapılıyor hâlâ çünkü günah yani.

BAŞKAN – Bir kültür. Bir kültür olarak çok çocuklu...

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Evet, öyle algılanıyor. Bu böyle bir şey maalesef. Bu gerçeği de görmemiz ve anlamamız lazım. Buna ilişkin de kafa yormamız lazım biz bunu nasıl değiştireceğiz diye. Yani böyle bir anlayış var. Kadının kendisinde de böyle bir anlayış var. Gebe kalırsa değil mi? Yani korunmak gerçekten nasıl bir şey, onun dünyasında nasıl bir şey, gebe kalmaktan korunmak nasıl tanımlanıyor; bizim bunu anlamamız lazım, buradan yola çıkmamız lazım.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Bir de belki güç göstergesi olabilir mi? Yani çok güçsüz ve kırılgan durumda. Belki de... Çünkü ben böyle yoksul, 10 çocuklu bir kadınla konuşmuştum vaktizamanında, göçmen değildi ama. “Altınım yok, incim yok, topu topu çocuklarım var.” Acaba Doğu toplumlarında böyle bir şey de olabilir mi?

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Yoksullukla ilgili bir şey sadece Doğu değil de. Gitseniz ki Amerika'nın yoksul bölgelerine, orada da aynı şekilde karşılaşırsınız.

Yoksul olmak şöyle bir şey yaratıyor: Bir sınıf atlama aracı olabilir. Herhangi bir çocuğunuz bir biçimiyle size sınıf atlatılabilir.

BAŞKAN – Zenginlerin çok çocuk yapması gerekirken yoksullar mı yapıyor?

Yani o bölgenin kültürünün etkisi var çok çocuklukta ama tabii ki göçmen olmanın da etkisi var.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Kültürün etkisi, yoksulluğun etkisi. Bir de ölümlle yüzleşmek çok önemli

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Belki temel dürtü.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Ben mesela hep sordum, kaç çocuk normal diye. Mesela bana sorsanız, ben şimdi, çalışan, orta sınıf bir kadını değil mi, ekonomik anlamda orta sınıf bir şeyde yaşıyorum; 1 iyi, 2 çok falan derim, değil mi? Siz de belki öyle dersiniz. “4” diyor.

BAŞKAN – Bizim için 3 normal artık.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Doğru, politik...

BAŞKAN – Politik değil yani bu...

AZİZ AYDINLIK (Şanlıurfa) – Bizde en aşağı 5'tir.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Şimdi ama şöyle: Urfa'daki herhangi başka bir kadına da sorsam da öyle diyordu. Türkiye böyle çok da başka bir ülke değil yani. Urfa'lı bir kadın da öyle diyor “4” tane normal diyor.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Öyle mi diyor?

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Tabii, tabii. Yani sadece Suriyeli olmak... Biraz Orta Doğulu olmanın da bir hikâyesi var galiba.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Ben Arakan'da kampa gittiğimde insanların... Yok olan şey o kadar çok ki var olan çok az şey var, birazcık pirinç, çok az yağ. Yani su yok, elektrik yok, şilte yok. bambu çubukların üstünde yatıyorlar ama hepsinin kucaklarında l'er tane başı kabak baldırı çıplak çocuk var ve belli ki “non stop” da doğuyor. Besleme olanağı bile yok. Dolayısıyla biraz şaşırtıcı gelmişti bana ama dediğiniz gibi, o araçlara sahip olmak, o bilince sahip olmak da parayla ilgili bir şey, bir anlamda gelir düzeyi ve görgüyle de belki alakalı. Ama sizden de bunu duyduğuma sevindim; yani soykırımı karşı bir refleks. Bunu yaşamayan toplumların çok anlaması, empati yapması da çok mümkün değil. Çünkü göçün bir siyasi bedeli de var. Dolayısıyla sahada seçim zamanında bununla karşılaştık, çok fazla eleştiri aldık. “Tamam, hani alıyorsunuz da bizim çocuklarımız daha kalabalık sınıflarda öğrenim görüyor, onlar işe giriyor, bizinkiler giremiyor.” diye siyaseten, bir AK PARTİ milletvekili olarak sahada bunun siyasi bedelini de ödeyerek geldik. Dolayısıyla verilecek bir cevabımızın olması gerekli. Toplum da hüsnükabule rağmen gene de bunu anlamakta güçlük çekiyor böyle bir şey yaşamadığımız için bence.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Savaş yoksullaştırıyor, bunu kabul etmemiz lazım.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Çok teşekkür ederiz. Gerçekten çok aydınlatıcı ve çok hassas bir araştırma yapmışsınız. Ben de zevkle okuyacağım ve çok fazla bilgi edineceğime de inanıyorum bu konuda.

Ben de avukatım, yaklaşık yirmi sekiz sene avukatlık yaptım, serbest avukatlık. Boşanma ve kadın üzerinde, aile hukuku üzerinde çok çalıştım. Bizim de son yıllarda göçmenler, Balıkesir'e yerleşen... Suriyeli, Iraklı ve farklı ülkelerden boşanma amaçlı gelen çok fazla müvekkil oldu bana da. Göç İdaresinin de yönlendirdikleri vardı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının da yönlendirdikleri vardı. Hani dediniz ya “Türkiye’de boşanma zor.” diye. Aslında Türkiye’de, bizim kırsalda boşanma o kadar zor değildir, kırsal kesimde boşanma çok daha kolaydır. Ben yirmi dokuz senelik gözlemimi aktarıyorum; kadın karar verdiği anda kolaylıkla eşinden boşanmayı gündeme getirebiliyor ama mesela, eğitilmiş kesim aynı şeyi toplum baskısı, çevre baskısı dolayısıyla yapamıyor. Suriyeli kadınların da boşanma niyetine girdiklerinde çok ciddi bir şekilde hızlı karar verdiklerini ve çok kararlı olduklarını gördüm. Bu bana çok ilginç gelmişti. Hem bir travma yaşamış, bir savaş yaşamış, bir kültürden geliyor

-ki tabii Balıkesir batıda olduğu için kültür biraz daha farklı, bizim geleneğimiz göreneğimiz daha farklı ve işin ilginç tarafı, kendisini ifade etmekte de hiç zorlanmadıklarını gördüm. Siz de biraz evvel okurken kendilerini güzel ifade ettiklerini fark ettik, hani eğitime göre, şeye göre. Bu noktada bu bilinci kazanmada Türkiye mi etkili oldu yani Türk sistemimi etkili oldu yoksa esasen kendi aralarında böyle bir şey vardı da yapamıyorlar mıydı? Bir de kocaları takip etmiyor bu kadınları boşandıktan sonra. O da çok ilginç. Yani kocaları arkalarından gelmiyor, takip etmiyor. Boşanma davaları...

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Herkeste aynı değil, biz de çok ısrarla takibi olan, çok ağır şeyler de yaşadık.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Benim gördüklerim de şey değildi. Bu da ilginç gelmişti bana. Çocukların velayeti konusunda da kocanın Türk erkeklere göre daha relaks olduğunu, daha rahat olduğunu gördüm.

Benim gözlemlerim de bunlar. Bu noktada söyleyecekleriniz vardır mutlaka.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Evet. Şöyle bir şey: Yine ölümle yüzleşmek, tramvayla yüzleşmek insanın yaşamını değiştirme kararını çok çabuk verdirtir. Yani siz, bilmiyorum, hiç yaşadınız mı bireysel olarak, diyelim ki bir kaza vesaire? Bu çok görürsünüz, boşanıverir çünkü ölümle yüzleşmiştir. Yani öleceğim ya, ölümlü bir dünya yani.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Çocuğu vefat eden ailelerde boşanma oranı çok yüksektir.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Yani ölümlü bir dünya ve de daha sonra ne kadar yaşayacağım da belli değil. Ve de bunun bir olanağı varsa ve de kendisini, yine de bütün bu yaşamını bir biçimiyle yürütebileceğine inanıyorsa, evet hızlı karar verme söz konusu gerçekten de.

Tabii bir de bunun hikâyesi var yani ne yaşadı Suriye’de?

Bir başka şey: Araştırma süresince baktık, Suriye’de bir kadın hareketi var mı, bir kadın örgütlenmesi var mı? Mesela İran’da var, gerçekten de köklü bir şey var yani, Türkiye’dekine benziyor diye düşünüyorum. Suriye’de yok. Suriye’de mesela CEDAW imzalanmış; biliyorsunuz CEDAW’ı, pek çok çekincesi var. Devletin desteklediği 1 tane kadın örgütü var, o kadar. Bir kadın örgütlenmesi, bir kadın hareketlenmesi, Türkiye’dekine benzer bir hikâye yok.

PAKİZE MUTLU AYDEMİR (Balıkesir) – Ama o zaman bir bilinç gelişmiş kendi aralarında mutlaka. Yani “Ben iki yıl oldu...” demişti mesela. “Ben bir yıl oldu...” Bir yıllık olmuş geleli, bir yıl içinde boşandı. Yani bu çok hızlı ve bir bilinç gelişmişti. Kendisini ifade yeteneğinden de bunun geliştiğini anladım ben orada. Türk hanımları bu kadar net ifade edemez açıkçası.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Yaşam değiştirmek... Hannah Arendt diye bir filozof var, biliyor musunuz? Der ki: “Coğrafya değiştirmek özgürleştirir, özellikle kadınları.” Yani hangi nedenle olursa olsun.

BAŞKAN – Buyurun Sayın Vekilim.

AZİZ AYDINLIK (Şanlıurfa) – Aslında oranın yaşamıyla... Yani böyle görünüyor da. Onlar öyle yaşamışlar, onlar mesela gündüzleri yatar, geceleri hep ayakta olurlar. Onların temelinde var. Temelinde, mesela buradaki kadınlara bir bakın, insan savaş geçirmiş, çocuğu ölmüş, kocası ölmüş ama ertesi gün çarşıya çıktığı zaman her türlü makyajını, şeyini yapıp çıkabiliyor. Onların ruhiyatında var yani. Aslında biz öyle diyoruz. Tabii ki bu boşanmalar... Mesela bizim bölgemizde boşanma çok ayıp bir şeydir. Boşanma çok nadirdir yani.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Bizde, Malatya’da da öyle.

AZİZ AYDINLIK (Şanlıurfa) – Bir yirmi, yirmi beş yıl önce bizde bir kadın boşanmış olsaydı, o kadınla konuşulmazdı, o bölgeden o aile gidiyordu, şey yapıyordu. Şimdiki gençlerde bir değişme var tabii. Şimdiki gençler ki...

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMET BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ HANDE ALBAYRAK – O aileden hatta başka kız bile almıyorlar.

AZİZ AYDINLIK (Şanlıurfa) – Evet. Kültür, aile yapıları çok değişik yani. Aslında Suriye'nin kadınlarının temelinde o bölgede o hareket var, erkeklerinde de kadınlarında da yani. Onların yaşamı, gündüz yatmak, gece eğlenmek; her zaman için öyle. Bizde mesela bir kadının başına Allah göstermesin öyle bir şey gelse -savaş olsun- normal hayatta başına bir şey gelse kadın altı ay dışarı çıkmaz, kendisine bakamaz, kendi şeyine bakamaz ama onlarda öyle bir şey yok. Onlar Urfa'ya geldiği zaman, git çarşıda... Mesela Urfa'da 700 bine yakın insan var, resmî olarak 450 bin. 3 kişiden 1 kişi Suriyelidir. Git onların kadınlarına bak, bizim kadınlarımızla aralarında dağlar kadar fark var; çarşıda geziyorlar, bizimkiler sönük kalıyor yani. Onların yaşam tarzı öyle, genelde öyle yaşıyorlar yani. Tabii ki bir savaştır, bir geçirmişlikleri var, çoluktur çocuktur ölmüş, baba gitmiş, anne gitmiş, koca gitmiş, o şeyler ayrı ama yaşam tarzı olarak onlarda öyle bir şey var yani.

Teşekkür ederim.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Mesela benim karşılaştığım kadınlar öyle değillerdi.

Ben şurada hep şöyle tedirgin olurum bir sosyal bilimci olarak: Çok genellemeler yapılarak konuşulmasından tedirgin olurum. Bir de var olanı anlamaya çalışırım. Sizin bu söylediğiniz, Türkiyeli kadınların da böyle her zaman Suriyeli kadınları dışlamak amacıyla kullandıkları bir şey oldu. “Suriyeli kadın” diye internete girin, Suriyeli kadınların göbek atma şeylerini gösteriyor, bir dişileştirme hikâyesi var. Burada bir problem var.

Şimdi, evet, bir sosyokültürel inşa farklılığı var, bir Arap kadını başka türlü inşa oluyor. Türkiye ama farklı farklı bölgeler... Urfa'daki kadın da benziyor olabilir belki, bilmiyorum.

AZİZ AYDINLIK (Şanlıurfa) – Suçlama değil yani. Bunu genel olarak gördüğümüzden... Biz birbirimize çok yakınız. Yani Suriye'ye defalarca gitmiş insanlarız. O bölgenin...

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Yok yok, onu suçlamak değil de bu çok kötü... Sayın Vekilim, ben sizi suçlamak için demiyorum. Bu böyle kullanılan bir şeye döndü de onun için.

AZİZ AYDINLIK (Şanlıurfa) – Mesela onlarda otel diye bir şey yok. Gidersin herkes bütün misafiri kabul eder, gidebilirsin, yatabilirsin, kalabilirsin. Yani kültürel olarak değişik. Suçlama değil yani.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Yok yok.

METİN NURULLAH SAZAK (Eskişehir) – Yüz yıl önce Osmanlı toprağı, ondan sonra, 1925'ten sonra Fransız sömürgesi hâline gelmiş bir yapı var orada esasında. Onun verdiği etkileşim de vardır yani orada.

AZİZ AYDINLIK (Şanlıurfa) – O yapı, o şey var yani yoksa...

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Yok yok. Şunu söylemek istiyorum: Yani bu, Türkiye'de böyle kullanıldı, buna bir dikkat çekmek lazım, burada bir risk var yani. Suriyeli kadını...

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Bunun kaynağı ne peki, sizce? Niye böyle bir şey yapıldı?

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Bu her göçmen gruba yapılır yani her yerde yapılır, her zaman yapılır. Çünkü azınlık olanın kadını her zaman için esasında risk yaşar, nerede olursa olsun. Bu bizim sosyal bilimciler olarak gördüğümüz bir şey. Bunu her zaman, her yerde söylemeliyiz.

Biradaki sosyokültürel inşada şöyle bir şey var: Arap kadını sürekli olarak bir başka kadınla rekabet etmek durumunda. Bu kumalık hikâyesi falan ağır şeyler. Yani Türkiye’de böyle bir şey yok gerçekten.

Bir de bu kadının farklı bir biçimde kamusal alana bir türlü geçiş yapamamış olması inanılmaz bir dişileştirme hikâyesi yaratıyor kadında. Yani kadının dişi olmaktan başka şansı kalmıyor. Bizim bunu böyle anlamamız lazım. Bir kadına siz dişi olmaktan başka bir hikâye vermezseniz, bir olanak sunmazsanız o da tabii ki dişiliğiyle kendisini var etmeye çalışır. Burada yaşatılan şeye bakmak lazım, bunun sonucunu anlamak lazım. Bunu böyle anlamamız gerektiğini düşünüyorum. Burayı çok tehlikeli buluyorum çünkü özellikle Urfa’da biz proje yaparken inanılmaz taciz yaşıyordu kadınlar.

AZİZ AYDINLIK (Şanlıurfa) – Şimdi şöyle: O kadınlar o bölgenin şeyi olarak yani yaş haddi olarak 20 yaşındaki kız 50 yaşındaki adama verilebiliyor, genel olarak öyle gidiyor yani. Urfa’ya gelişi de öyle yani. Şimdi, Urfa’da yüzlerce, binlerce insanın evi yıkıldı bu konuda. Genç kızlar geldi, burada sahipsiz kaldı, şey kaldı. Allah yardım etsin. Binlerce insanla evlendiler. Evlendikleri zaman diğer yuvaları yıkıldı. Bu Suriyelilerin gelişiyle ben diyebilirim ki Urfa’da en aşağı 3-4 bin kişinin her şeyi dağıldı, yuvası dağıldı gitti Sayın Vekilim.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Burada da konuşulması gereken aslında bu kadınlar değil de bence erkeklerin durumu. Yani bu erkekler de... Pardon, affedersiniz, aynı şeyi şeyde de yaşadık biz değil mi? “Nataşa” deyip böyle bir damgalamayla aynı şeyi biz Türkiye olarak zaten yaşadık. Yani bu böyle devam eden bir süreç. Buraları algılayıp bizim buraya ilişkin ne yapalım diye düşünmemiz lazım. Yani orada kadını suçlamanın da bir âlemi yok. Urfalılar bana şey diyorlardı, kadınlar da erkekler de: “Ya bunlar savaş mavaş görmemişler, ellerinde makyaj çantasıyla geldiler.” Ne diyor bunlar ya dedim. Yani benim karşılaştığım grup, kadın, oradan geçerken o savaşta ne yaşadığını ağlayarak anlatıyor. Nasıl olmamış olabilir ki?

AZİZ AYDINLIK (Şanlıurfa) – Olmamış olabilir mi, mümkün mü?

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Kendimizi eğer başka bir hikâyeye inandırıcaksak o da başka bir mesele tabii ki.

Şimdi, ben bir sosyal bilimci ve bir sosyal hizmet bölüm akademisyeni olarak hep şunu öncelerim, öğrencilerime de öyle anlatmışımdır: Eğer bir yerde bir adaletsizlik, haksızlık varsa, bir yerde bir genelleme varsa burada oturup düşünmemiz lazım, bu bilgi nereden geliyor, ben bu bilgiyi nereden öğrendim diye. Yani o bilgiyi sorgulamamız lazım. Biraz böyle yaklaşmayı herkese öneriyorum.

BAŞKAN – Şimdi, tabii göçmen konusu beraberinde uyum konusunu doğuruyor. Uyum iki taraflı bir olay, hem yerel toplum hem de göçen toplum açısından önemli.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Kesinlikle.

BAŞKAN – Gelen grup bir kültürle geliyor, bir sosyolojiyle geliyor ve geldiği yerde farklı bir sosyoloji var. İki sosyoloji çatışıyor ve çatıştığı zaman bu farklı noktalara gidebiliyor.

İki şey söylediniz. İşte gece çıkılması. Bir sosyolojik gerçek, kültürel bir gerçek bu Suriye’de ve Arap coğrafyasında. Neden? Bunu coğrafya doğuruyor. Gündüzleri çok sıcak. Gündüzleri çok sıcak olunca insanlar geceleri ayakta kalmayı tercih ediyorlar. Türkiye’ye geldiklerinde Suriyeliler sokağa çıktıkları zaman “Niçin bunlar sürekli geceleri ayakta?” diye ciddi bir şekilde eleştiriyen tabii tutuluyorlar. Oysa bu sosyolojik bir gerçek yani o kültürel bir refleks hâline gelmiş durum. Bunu bizim algılamamız gerekiyor. Ama gelen toplumun da “Burada da farklı bir yaşam var dolayısıyla benim de bu yaşama ayak uydurmam gerekir” diye düşünmesi gerekiyor. Çok evlilik Suriye’de bir kültürden öte yasal bir izin. Ama Türkiye’ye geldiği andan itibaren çok evlilik yasa dışı bir durum. Gelen göçmenlerin de bunu fark etmesi lazım. İşte bunun adı, fark ettirilmesi olayının adı “uyum”. Bunların yapılması gerekiyor.

Tabii, makyaj konusuyla sahada gezerken çok karşılaştık, siz de ifade ettiniz aslında satır arasında, bu da kültürel bir durum, mevcut bir durum. O coğrafyanın kadınları bu anlamda makyaj yapmayı zorunlu görüyorlar kendilerine. Belki çok evliliğin verdiği bir rekabetin sonunda bu ortaya çıkıyor. Kendisini ailenin içerisinde eşine beğendirmeye refleksinin gereği olarak, sokağa çıkarken, mutlaka ve mutlaka, ayakkabı giymek gibi, ceket giymek gibi, makyaj yapıyorlar. Çok normal bir durum. Ama bizim açımızdan bakıldığı zaman, savaştan kaçan bir insan neden makyaj yapar noktasına geliyoruz. Bu da işte toplumsal çatışmayı doğuruyor. Uyum budur. Her iki tarafın birbirini anlaması gerekiyor.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Evet, sosyal bilimcilere de düşen bunun nedeni açıklama işte. Yani bu böyledir, şu şöyledir değil de...

BAŞKAN – Evet, bunu açıklayacağız ve bunun sonunda her iki topluma “Bakın, bu kültürel bir olaydır, size karşı geliştirilmiş bir refleks değildir. dolayısıyla birlikte yaşam için bu iki kültürün de kabul edilmesi gerekiyor.” demek lazım veya anlatmak lazım.

Burada aslında kadınların hangi travmaları yaşadığını anlatan çok güzel bir iki pasaj var. Siz anlattınız ama burada basından da arkadaşlar var, ben okumak da istiyorum.

“Savaş ilk başladığında bir yıl okula gittiler ancak daha sonra okulu bombaladılar. Çocuklar çok korktu. Tüm okulu bombaladılar. Sonra çocuklar birbirlerini görünce nasıl yaralanmışlarsa, ağlamaya başladılar ve okula gitmediler. Zaten biz iki buçuk yıl savaşta kaldık. İki yıl okula gidemedi çocuklar Halep’te. Sonra zaten okulları kapattılar, gelmesinler dediler. Öyle kaldı çocuklar.”

Başka bir anne: “Yan komşumuzun evine büyük kutu patlayıcı attılar, mahalleimizde bombardıman vardı. En küçük kızım evde uyanıktı, akşam yan bina patlayınca bizim evimiz de zarar gördü, kızım çok korktu. Bizim evimizde yuvarlak yuvarlak delikler oluştu. Bir de patlama olunca her yer aydınlık oldu. Kızım o yüzden çok etkilendi, korktu. Çocuklarımdan en çok o zaman 8 yaşındaki kızım etkilendi, o gördüğü için. Ne yemek yiyordu, ne uyuyordu korktuğu için. Biz de sonra Cerablus’a kampa geldik. Orada doktor vardı. O patlamadan kızımın kulağına bir şeyler girmiş. Oradaki doktor da onu çıkarttı, artık duymuyordu o kulağıyla.”

“Beş yıl orada kaldım. Oğlum öldükten sonra bir sene kaldım. Çatışmaya yakalanmıştı oğlum, öldü, 12 yaşındaydı, 13’üne girmesine iki gün vardı. Ben yandım, iki ay kadar tedavi gördüm. Sonra çocuklarımı alıp gitmeye karar verdim.”

Başka birisi: “Eşimle beş dakikalık görüşme yapmamız gerekiyor.’ dediler. Eşim de kimliğini almadı, gidiş o gidiş. ‘Beş dakika’ dediler, altı yıl oldu. Kaynanam ‘Oğlum nerede?’ diye gitmek istedi, soruşturmak istedi. Oradakiler ‘Gitme çünkü bu siyaset işi.’ dediler kaynanama. Kaynanam da sormaya korktu.” Eşimi isim benzerliğinden nizam ordusu alıp hapse koydu. Hayatımın zorluğu yeniden başladı. Kocamın hapiste birkaç ay kalacağını söylediler. Ancak üç ay geçmesine rağmen haber alamadım. Haber alamayınca daha da kötüleştim. Bir süre hiç konuşmadım, sesim çıkmaz oldu. Zamanı, mekânı çok fark edemedim. O zaman kaynanam ile bir asker akrabası Şam’a inmeye başladılar. Sonra bir kâğıt getirdiler, eşimin öldüğünün yazılı olduğu bir belge. Bana bir süre göstermediler bu kâğıdı.”

Buradaki kadınların hepsi işte şimdi Ankara’da yaşıyorlar. Dolayısıyla kadınların belki hepsi -en başta söyledik- çok ciddi travmalar yaşıyorlar. Bu süreçte en çok travmayı yaşayanlar kadınlar ve çocuklar. Dolayısıyla onların rehabilite edilmesi çocuklar açısından, aileler açısından çok önemli diye düşünüyoruz.

Mutlaka, göçün ortaya çıkardığı sorunlar var ama bu sorunların hiçbiri baş edilemez sorunlar değil. Türkiye’de bu sorunlarla baş edebilmek için Aile Bakanlığımız, Millî Eğitim Bakanlığımız, bütün kurumlar ciddi çabalar sarf ediyor. Ama en önemlisi, Türk toplumu, milletimiz ciddi çaba sarf ediyor. Yani bugüne kadar, hakikaten bütün olumsuzluklara rağmen, küçük olumsuzluklara rağmen, Türk milleti muhacirlere, göçmenlere, sığınmacılara, mültecilere bu anlamda yalnızca kapılarını açmadılar,

gönüllerini açtılar. Gönüllerin açılması çok önemli bir konudur. Gönüller açılmadığı zaman, işte Avrupa’da olanları görüyoruz, 3, 5, 10, 50 sığınmacı o ülkeye gittiği zaman ülke ayağa kalkıyor, siyasi dengeler bir şekilde bozuluyor. Bizde siyasi partilerde ufak tefek farklı sesler çıksa da Komisyon Başkanı olarak net olarak şunu ifade edeyim ki genel olarak siyasi partilerimiz bu konuda aslında ortak bir duruş sergiliyor. İnşallah, üniversitelerin katkısıyla, kurumlarımızın katkısıyla, siyasi partilerin katkısıyla bu süreci doğru bir şekilde yöneteceğiz. İnşallah... Konuşmamın başında söyledim, biz asla Suriyelilerin savaş bölgesine geri dönmelerini istemiyoruz ama ortada güvenli bir bölge olursa, güvenli bölgede altyapı yani köyler kurulus, şehirler kurulus, elektrik hizmetleri gelirse bu insanların da gönüllü geri dönüş süreçlerini destekleriz diye düşünüyorum.

Sizin araştırmanızda da var, baktım, yüzde 17-yüzde 20’lik kısım “Kesinlikle dönmem.” diyor. Yüzde 80’lik kısmın bir kısmı “Savaş biterse dönerim” diyor, farklı sebepler söylüyor ama şu gösteriyor ki hâlâ büyük bir çoğunluk, savaş biterse kendi ülkelerine, yuvalarına dönmek istiyorlar. Kadınlarda ve çocuklarda bu oran çok daha yüksek, ilginç bir şekilde. Sahada bire bir yaptığım çalışmalarda, kadınlar ve çocuklar daha çok dönmek istiyorlar “Ben kendi evime, kendi mahalleme dönmek istiyorum.” diyorlar.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Yabancılığı daha derinden yaşıyorlar belki.

BAŞKAN – Çünkü belki de en çok travmayı onlar yaşıyorlar.

Teşekkür ederiz Hocam, sağ olun.

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Ben teşekkür ederim.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Ben küçük bir şey sorabilir miyim Başkanım, sizin konuşmanızın üstüne, usule uygun değil ama bir şey söyleyeceğim, bir daha hocamı göremeyebilirim.

BAŞKAN – Buyurun.

SERAP YAŞAR (İstanbul) – Suriyeli göçmenler özelinde konuşursak aile olarak burada bulunanlarda ailede kadının sözü geçiyor mu? Diyelim ki gönüllü geri dönüşe kadın karar verirse aile buna uyuyor mu yoksa erkeğin sözünün daha çok geçtiği bir toplum mu?

PROF. DR. ÖZLEM CANKURTARAN – Bir grubunda -işte, çalışmaya başlamışsa, güçlenmişse kadın- birlikte karar veriyorlar ama önemli bir bölümünde tabii ki erkekler karar veriyor aslında. Yani öyle bir dönüşüm, hemen olacak bir dönüşüm değil biliyorsunuz ki. Ama galiba insan davranışını, tutumunu değiştiren bir şey savaş. Yani erkeklerin tutumu daha sertleşebilir, bir grupta gerçekten sertleşmişti çünkü işini gücünü kaybetmiş ve de burada statüsü çok düşmüş, orada sertleşebiliyor. Ama bir grubu daha farklı; işte, eşitlikçi... Çünkü aile dağılacak yani o büyük bir korku ve de ölüm var. Oradan başka bir strateji çıkabiliyor, yeni bir erkeklik inşası söz konusu olabiliyor ve böylece birlikte karar verilebiliyor aslında. Ama hiç şöyle bir şey diyemem ben: Ben bu niceliksel araştırma sonuçlarıyla konuşmayı çok sevmiyorum, tabii ki sayılara da ihtiyacımız var ama. Nasıl oluyor, bütün o dönüşüm nasıl oluyor, ne kadarı öyle; bir araştırma yapmak lazım bununla ilgili.

BAŞKAN – Mademki nicelikten bahsetti Hocam, son söz olarak şunu söyleyeyim: Tabii, göçmen psikolojisinde, sosyolojisinde sayıların çok anlamı yok. Bütün göçmenler birbirlerinden farklı psikolojilere ve saiklere sahipler. Ben bürokratken Almanya’ya gittiğimde Göç İdaresindeki en üst yetkilere dedim ki: “Sizin göç konusunda yaptığınız en büyük yanlış nedir? Doğrular çok fazla var, yanlışlı söyler misiniz.” Dedi ki: “Biz 1960’larda, 1970’lerde özellikle Türkler geldiği zaman, Almanya’ya işçiler geliyor dedik ve aynı sosyolojiyle değerlendirdik. Sonra baktık ki bunlar işçi değilmiş insanmış, bunu fark ettik. Sonra biz bunların Türk olduğunu fark ettik. Sonra biz bunların Konya’dan geldiklerini fark ettik, dedik ki Konya sosyolojisini inceleyelim. Konya sosyolojisini incelerken –örnek veriyorum- Konya’ya gittik, meğer bunlar Konya’dan değilmiş, Konya’nın Kulu ilçesindenmiş, Kulu’nun başka bir sosyolojik durumu varmış, onu gördük. Kulu’ya gittik, farklı köyden

geldiklerini gördük. Köye gittik, köyün sosyolojisini incelerken köyün üst mahallesinden gelenler ile alt mahallesinden gelenlerin bile farklı olduklarını gördük. Dolayısıyla biz böyle toptancı bakış yani sayısal bakış yapmıştık bu göçmenler için, bunun yanlış olduğunu gördük.” Hakikaten, her göçmen bir insan ve hepsinin psikolojisi, sosyolojisi birbirinden farklı. Aslında her insanın sosyolojisi ve psikolojisi birbirinden farklıdır yani insan olarak görmek gerekiyor. Aynı ailenin içerisinde ikiz olarak doğan çocukların bile sosyolojisi, bakışı, psikolojisi birbirinden farklı oluyor. Aynı ailede, aynı okula gönderiyorsunuz, aynı anne-baba, aynı çevre olduğu hâlde farklı olabiliyor ve dolayısıyla göçmenlere de niceliksel, sayısal olarak “2 milyon kadın var, bunların durum şudur.” gibi bakmak hakikaten büyük handikaplar doğurabiliyor. Daha bireysel çalışmalar yapmak lazım; işte, o zaman da bire bir sosyopsikolojik desteklerin, bire bir eğitimlerin çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Teşekkür ediyoruz Hocam tekrar.

Toplantımız bitmiştir.

Kapanma Saati: 13.04

